



---

Državni izpitni center

---



M 0 6 2 1 0 3 1 3

JESENSKI ROK

# **SLOVENŠČINA**

==== Izpitna pola 1 ====

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

**Sreda, 23. avgust 2006**

---

**SPLOŠNA MATURA**

---

Moderirana različica

## RAZPRAVLJALNI ESEJ

## NIZKOTNOST ZAVRNJENIH LJUBIMCEV

V eseju je kandidat skušal

**A** predstaviti izbrana zavrjnena ljubimca in opisati okoliščine zavrnitve;

do 3 + do 3 točke  
do 2 + do 2 točki

za **predstavitev** zavrjnenih ljubimcev in **opis** okoliščin zavrnitve, npr.: Marks Wulffing je sin bogatega kmeta, Tajčarja. Je telesno močan, po značaju grobijan, samozavesten in deloven. Spre se z očetom, ker mu ta noče prepustiti kmetije, in pride za hlapca na Visoko. Vključi se v življenje in delo ter navade na Visokem in v okolici. Pri Debelakovih se zaključuje preja in navada je, da po zadnji preji priredijo ples. Marks prinese vino, zato ima pravico plesati z izbranim dekletom. Izbere si Agato, ki je ta večer še posebno lepa. Med plesom ji nasilno dvori, vendar ga Agata grobo zavrne, zaradi tega se mu fantje posmehujejo. Marks odgovori z žaljivko, kar sproži pretep. Fantje Marksa pretepejo in ta se dvakratno osramočen zgubi v noč. Lužin je državni uradnik, povzpethnik, največ mu pomenita kariera in denar. Je samoljuben, nečimrn, vzvišen, gospodovalen in pri doseganju ciljev ne pozna ovir. Z Dunjo ga seznanila Marfa Petrovna. Z njo se želi poročiti, ker je lepa in revna, a se vanjo ne zaljubi. Kako malo ceni svojo nevesto, se pokaže pri varčevanju s potnimi stroški in najemom stanovanja, ko se Dunja z mamo odpravi v Petrograd na obisk k Raskolnikovu. Rodja spregleda Lužinove namene, zato želi to poroko preprečiti. Ko ga Lužin obišče, doživi sramotno zavrnitev, zato od Dunje zahteva, naj izbere med njim in bratom. Kljub Lužinovi prepovedi pride Rodja na družinski sestanek, kjer pride do razdora zaroke, vendar Lužin ne odneha; (enakovreden je izbor Svidrigajlova namesto Lužina);

**10 točk**

**B** razložiti nizkotnost v njenem ravnanju;

do 3 + do 3 točke

za **razlago** nizkotnosti v njenem ravnanju, npr.: Marksovo predrzno dvorjenje Agati lahko pripišemo njegovemu nepremišljenemu postavljanju pred drugimi fanti. Potem ko ga Agata zavrne in ga fantje kaznujejo s tepežem, noče priznati svoje napake. Ranjen je njegov moški ponos, zato se odloči za nizkotno maščevanje. Odloči se, da bo Agato na loškem gradu ovadil, da je čarovnica. Izmisli si zgodbice o njenih čarovniških dejanjih, o jahanju prašičev in delanju toče. Zlaže se tudi, da mu je poškodovala nogo. Lužin je nizkoten v odnosu do Dunje že na začetku, ker razkazuje svoj denar in premoč, ne pokaže pa prave naklonjenosti. Še nizkotnejše je njegovo početje po razdoru zaroke. Da bi očrnil Rodjo pred Dunjo in materjo, poskuša izrabiti nemočno Sonjo. Podtakne ji sto rubljev in jo namerava javno osramotiti kot tatico. Tako naj bi Dunja in mati spoznali, da se Raskolnikov družil z ničvrednimi ljudmi in jim daje njun denar, torej je njun pravi varuh in dobrotnik le »neoporečni« Lužin;

**6 točk**

**C** primerjati, katera ženska oseba doživlja hujše posledice zaradi takšnega ravnanja;

do 6 točk

za **primerjavo**, katera ženska doživlja hujše posledice zaradi takšnega ravnanja, npr.: Menim, da hujše posledice doživlja Agata. Ko jo zaprejo v grajske ječe, je javno osramočena. Čeprav preizkus z vodo prestane in potemtakem dokaže, da ni čarovnica, madež obdolžitve ostane. Tako ji npr. očita čarovništvo Debelakov Peter ob banalnem mejnem sporu. Posledic procesa ne odpravi niti škofov obisk na Visokem, s katerim potrdi njeno nedolžnost. Proces pusti v njej posledice, saj je po značaju občutljiva in zato še bolj ranljiva. Po sodbi se zresni, izgine njena nekdanja razigranost. Posledic zavrnitve se boji Dunja, boleče pa je prizadeta Sonja, ki jo hoče nizkotni Lužin izrabiti, da bi si ponovno pridobil zaročenko. Sonja je po značaju ravno tako občutljiva kot Agata, vendar je manj zaščitena, ker je iz revne družine. V očeh drugih je padla ženska, saj vedo za njen rumeni listek. Ravno tako je javno po krivem obdolžena, vendar se to zgodi pred sostanovalci in pogrebci. Najpomembnejše pa je, da se krivica takoj popravi. Vzroke za Lužinovo krivo obdolžitev razkrije Rodja. Ker se krivica takoj popravi, so posledice krive obdolžitve neprimerno manjše; (enakovredna je primerjava Agata – Dunja);

(do 4 točke)

za utemeljitev primerjave, ki se nanaša samo na eno osebo;

(1 + 1 točka)

za predstavitev posledic brez primerjave;

**6 točk**

**Č** ugotoviti, ali se kateri od zavrženih ljubimcev zave svoje krivde in jo skuša popraviti;

do 4 točke

za **ugotovitev**, ali se kateri od zavrženih ljubimcev zave svoje krivde in jo skuša popraviti, npr.: Svoje krivde se zave Marks. Njegovo krivo obdolžitev po preizkusu z vodo razkrije sestra Margareta, Marks potem doživi javno osramotitev in pobegne v vojsko. Tam je hudo ranjen, saj izgubi roko in nogo. Kot se izpove Izidorju, ranjencu na sosednji postelji, razume to kot kazen, saj je z roko krivo prisegel, v nogo pa je zarezal, da je v krvi namočil kremen, igli in žeblja. Krivico, ki jo je storil Agati, poskuša popraviti tako, da pred smrtjo duhovniku v vojaški bolnišnici narekuje izjavo o krivem pričevanju in jo izroči Izidorju. Izidor jo po okrevanju preda domačemu župniku in ta jo v cerkvi javno prebere ter s tem Agati dokončno vrne njeno dobro ime;

**4 točke**

**D** presoditi, kateri moški je nizkotnejši, in svoje mnenje utemeljiti;

do 4 točke

za utemeljeno **presojo**, kateri moški je nizkotnejši, npr.: Menim, da je nizkotnejši Lužin. Želi se poročiti z lepim in revnim dekletom. Ženina lepota naj bi bila primeren okras v njegovi poklicni karieri, revna pa naj bi bila zato, da bi mu bila celo življenje hvaležna, ker jo je rešil iz revščine. Dunjo si želi podrediti in jo izkoristiti. Preveč je samoljuben, da bi bil sposoben ljubiti. Je brezčuten in nemoralen, saj za dosego ciljev izrablja nemočne ljudi. Do svojega ravnanja je popolnoma nekritičen, ne prizna svoje krivde in ničesar ne stori, da bi popravil storjeno krivico.

**4 točke**

## POZOR!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
  - a) *vsebina*: točke dodajamo po točkovniku,
  - b) *jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo ustrezno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	6	5	5
449–300	4	4	4
299–150	2	2	1
pod 150	1	1	0

## INTERPRETATIVNI ESEJ

## POZOR!

- Ocenjevanje nalog z **manj kot 600 besedami**:
  - a) *vsebina*: točke dodajamo po točkovniku,
  - b) *jezik*: število možnih točk za jezikovno pravilnost, slog in zgradbo ustrezno znižujemo, in sicer:

Število besed	Jezik. p.	Slog	Zgradba
600–450	6	3	2
449–300	4	2	2
299–150	2	1	0
pod 150	1	1	0

**Ivan Tavčar: Visoška kronika** (odlomek)

Ivan Tavčar: Visoška kronika. Ljubljana: DZS, 1993. 152–155.

V eseju je kandidat skušal

**A** pojasniti, kateri dogodek uvaja in kako napoveduje njegov razplet;

do 3 + do 3 točke

za **pojasnilo**, za kateri dogodek gre, in **napoved** razpleta, npr.: V odlomku se Izidor odpravlja na prejo, kjer bo usodni dogodek pospešil razplet dogajanja v romanu. Marks Wulffing na plesu po preji nadleguje Agato, ki ga ostro zavrne. Ponižan se zaplete še v pretep z domačimi fanti, ki jih spodbudi ravnanje ljubosumnega Jurija. V spopadu z močnejšimi nasprotniki je Marks seveda poražen, vendar se njegova maščevalnost in bes usmerita predvsem proti Agati, saj ga je ponižala ženska – in to celo pripadnica njegovega lastnega rodu. Deklico obtoži čarovništva, češ da jo je videl jahati prašiča ter da mu je v nogo pričarala velik kos kremenca, dva žeblja in dve igli. Tako pride do sojenja Agati, kar je pripovedni vrh romana.

Pozorni bralec lahko iz odlomka razbere, da se pripovedovalec v prihajajočih dogodkih ne bo dobro odrezal in bo moral zato sprejeti kazen. Izidor presodi, da sta njegovi temeljni pregrehi samoljubnost in premajhna ponižnost, predvsem pa se pred svojo preizkušnjo še ne zaveda pomena čiste ljubezni. Konec odlomka zelo jasno nakaže, da se bo moral Izidor spokoriti zaradi lastnih napak, in ne le zaradi slepe in krute usode, ki na potomcih kaznuje grehe njihovih prednikov;

**6 točk****B** predstaviti Marksa, Jurija in Izidorja ter pojasniti, kako se kaže njihov medsebojni odnos v odlomku;

do 3 + do 3 + do 3 točke

za **predstavitev** Marksa, Jurija in Izidorja, npr.: Marks je Izidorjev bratranec in starejši brat nekdanje Izidorjeve zaročenke Margarete. Prikazan je kot grob in nasilen, a tudi hinavski – ko z bratom pretepeta Izidorja, ponižno poklekne pred oholim grajskim glavarjem in tako naredi vtis, da je pretepa kriv Slovenec Izidor, saj se po baronovem mnenju Nemci ne pretepajo. Po prepiru z očetom pride Marks k bratrancu na Visoko za hlapca. Izkaže se za dobrega delavca, obnaša se ponižno in pokorno. Rad se druži z Agato, klepeče z njo v njeni rodni nemščini in se skuša pred njo postaviti v čim lepši luči. Mlajši Izidorjev brat Jurij je sproščen in radoživ fant. Rad se zabava in pleše, je pogumen in iznajdljiv, a tudi nekoliko lahkomišen, zato po neumnem zapravi Agatino naklonjenost, ko v mladostni nečimrnosti zapleše z Ano Renato. Izidor se je pod vplivom mogočnega očeta, zgodovinskega časa, svoje religioznosti in družbenega okolja razvil v neodločno, pasivno in prestrašeno osebo, polno predsodkov. Ko prevzame Visoko, njegova samozavest zelo zraste, okolica ga začne spoštovati kot visoškega gospodarja in sam začuti posest kot temelj svojega bivanja. Je skrben in skop gospodar, ki sta mu čast in ugled Visokega pomembnejša od vsega drugega;

do 5 točk

za **pojasnilo** njihovega medsebojnega odnosa v odlomku, npr.: Iz odlomka je razvidno, da si vsi trije prizadevajo za Agatino naklonjenost in da tli med njimi ljubosumje. Jurij in Marks se prepirata, kdo bo nosil dekletov kolovrat, Izidor pa je zadovoljen zaradi Agatine odločitve, naj ga fanta nosita izmenično, saj je na ta način pokazala, da ni izbrala nobenega od njiju. Torej je tudi Izidor ljubosumen, česar pa ne razglša tako glasno kot oba mladeniča, saj se kaj takega po njegovem mnenju za visoškega gospodarja ne spodobi. Prizna, da bi prav rad sam nosil kolovrat, vendar mu to, da bi svojo srčno željo tudi uresničil, ne pride niti na misel, saj se to za gospodarja posestva ne bi

spodobilo in bi lahko povzročilo grde govorce. Zanimivo je, da je Izidor bolj ljubosumen na Jurija in da je lastnemu bratu manj naklonjen kot Marksu. Jurijevo obnašanje se mu zdi otročje. Verjetno čuti, da je Agata na tihem še vedno naklonjena Juriju, saj čustveno prizadeto poudari, da bi se moral brat zavedati, da deklica ni namenjena njemu in da ne mara zanj;

**14 točk**

**C** primerjati vrednote doživljajočega in pripovedujočega jaza;

do 6 točk

za **primerjavo** vrednot doživljajočega in pripovedujočega jaza, npr.: Izidor govori o preteklih dogodkih iz precejšnje časovne oddaljenosti, po čarovniški sodbi je spoznal, da ni prestal preizkušnje in se je s tem, da je visoko posest predal Juriju in Agati, notranje očistil ter zmagal nad samim seboj. Pripovedujočemu jazu je najvišja vrednota ljubezen, mlademu Izidorju pa je pomembna le lastnina in zato živi v nenehnem strahu, da ga ne bi kdo oropal, bolj kot kar koli drugega sta mu pomembna ugled njegove posesti in javno mnenje. Očitno čuti do Agate precejšnjo naklonjenost, a jo raje zataji, kot da bi se »dal ljudem v zobe«. Tak odnos do življenja zreli pripovedovalec ocenjuje kot samoljuben in vzrok za svoje kasnejše trpljenje in pokoro. Toda tudi pripovedujoči jaz ostaja življenjsko nesproščen in zavrt, saj obsoja življenjsko radost in pregrešnost plesa; na pridobljeno modrost pa kaže njegovo obsojanje vojne;

(do 4 točke)

za predstavitev vrednot doživljajočega in pripovedujočega jaza brez primerjave;

(do 2 točki)

samo za predstavitev enega od jazov;

**6 točk**

**Č** razložiti, kaj o pripovedovalcu povedo značilnosti njegovega jezika in sloga;

do 6 točk

za **presojo**, kaj o pripovedovalcu povedo značilnosti njegovega jezika in sloga, npr.: Besedišče in slogovna sredstva pričajo o Izidorjevi globoki religioznosti, uporablja namreč veliko besed, vzklikov in frazemov iz krščanskega sveta (gospod Jezus, gospodar sveta, šiba božja, človek je smet v božjih rokah, kakor Mojzesovo zlato tele ...). Tudi različne inverzije (in dobro je bilo) ter paralelizmi členov (Ali mi koljemo jareta, mi pečemo pogače in še celo godci nam piskajo ...) spominjajo na biblijski privzdignjeni ton. S temi jezikovnimi posebnostmi je hkrati nakazan tudi dogajalni čas – 17. stoletje, ki ga nakazujeta še posebni besedni red in struktura stavkov. Na Izidorjev stan verjetno kaže raba cele vrste slikovitih rekel: pisani pogledi, kazati dolge nosove, razdreti prejo, govoricca je šla po deželi ... V odlomku je tudi veliko slikovitih metafor (po meni so hodili težki vozovi življenja), primer (ime sem obdal z okvirom svojega samoljubja, kakor se obda lepa podoba z zlatim okvirom), personifikacij (govoricca je šla po deželi), metonimij (hudobni jeziki), pretiravanj (človeška kri je tekla v potokih) in stopnjevanj (čista in zgolj čista ljubezen). Vsa ta slogovna sredstva kažejo tudi na Izidorjevo čustveno stanje, predvsem pa na pripovedovalčevo jezikovno spretnost in domiselnost;

**6 točk**

**D** do 3 točke za ustvarjalnost kandidatove ubeseditve ob upoštevanju celostnih meril za prav dobro ali odlično oceno in kadar ocenjevalec presodi, da je v eseju vsaj ena izmed naslednjih prvin: vsebinska izvirnost ali prepričljivost, izvorni učinki v zgradbi ali izviren, domiseln slog.

**3 točke**